

szalasztja el. Gondolok pl. itt az adott korszak magyar, illetve német irodalmának átfogóbb áttekintésére, annak az irodalmi környezetnek a felvázolására, amelybe a lefordított irodalom beépül, mert így csak légüres térben mozognak a művek. Kétségtelen ugyan, hogy nem lényegtelen a szerző által tárgyalt recenziók, fordítók, antológia szerkesztők személye, világnézeti hovátartozása sem. Más vonatkozásban: a lefordított művek írójára vonatkozó tágabb következtetések is hiányoznak, bár erre is történik kísérlet Salyámosy könyvében, megvalósítania azonban csak Balázs Béla esetében sikerült.

E hiányosságok ellenére *A magyar irodalom Németországban* hézagpótló mű, ilyen átfogó munka erről a témáról tudtommal nem jelent még meg magyarul, eltekintve néhány bibliográfiától. A benne feldolgozott anyag sok olyan gondolatot vet fel, amelyet érdemes továbbgondolni: így figyelemre méltó az a kép, amely a művek megjelenési számából és a fogadtatásból, mintegy kívülről, egy más kultúra szférájából világít rá a magyar irodalom jelenségeire és íróira, és ily módon mintegy értékeli is, pl. a prózaíró Kosztolányi esetében, akit — a könyv alapján úgy tűnik — a német irodalmi köztudat és a közönség már a 30-as évek elején méltó helyére tett, Európa legjobb XX. századi prózaírói közé. Természetesen ez megfordítva is áll, a megjelent művek mellékelt bibliográfiája szerint súlyos aránytévesztések is vannak a lefordított irodalomban — ennek is érdemes lenne alaposabban utánanézni, bár néhány okát a szerző is feltárja. Elgondolkodtató az is, hogy a könyv végső következtetése, a feldolgozott anyag alapján, a magyar irodalom németországi, pontosabban német nyelvterületen történt recepcióját illetően lehangoló: kevesen ismerték, kevesen értékelték, s akik tették ezt, általában kétnyelvű, kétkultúrájú lelkek Don Quijoték voltak — mint Stefan I. Klein, akinek munkássága előtt tisztelegés is e könyv.

Kajtár Mária

Schöpflin Aladár: A pirosruhás nő — Mossóczy Pál szép nyara. A szövület gondozta és a kísérő tanulmányt írta Harsányi Zoltán. Bp. 1975. Szépirodalmi K. 382 l.

A „magyar elbeszélők” című sorozatban eddig megjelent kötetek alapján úgy tűnik, hogy a Szépirodalmi Könyvkiadó szerkesztősége kettős célt tűzött maga elé: egyrészt prózairodalmunk legkiválóbbjainak — Jókainak, Eötvös Józsefnek, Krúdynak, Kosztolányinak — műveit, másrészt a jogtalanul feledett elbeszélőink — Török Gyula, Lovik

Károly, Cholnoky László — munkáit kívánta az olvasókhöz eljuttatni.

Schöpflin két regényét (inkább: kisregényét) a szerkesztői elképzelés valószerűleg az utóbbi vonulat tagjának szánta: tisztelegésnek Schöpflin emléke előtt, és kísérletnek a kritikus mellett a szépíró Schöpflin Aladár újrafelfedezésére. Sajnos, ezt a törekvést nem mondhatjuk teljesen sikeresnek. A *pirosruhás nő* és a *Mossóczy Pál szép nyara* nem bizonyított mást, mint amit a közvélemény idáig is tartott: a nagy kritikus és irodalom-szervező, a kiváló szerkesztő munkásságától elmaradnak írói próbálkozásai; ezek csak irodalmunk másodvonalában tarthatók számon. A *pirosruhás nő* Schöpflin első regénye, 1919-ben jelent meg a Nyugatban, folytatásokban. Legfőbb, legszembetűnőbb hibája didaktikus volta. A néhány oldal után már elénk tárult képlet (a kispolgári környezet megfojtja a tehetséget) állandó bizonyítani akarása: az író nem bízik a történetben, időnként meg is magyarázza azt, nehogy félreértsük. (Vö.: 26. l., 90. l. stb.) Zavaró — a különben is sokszor pongyola megfogalmazásokban — az idegen szavak indokolatlan használata. Jellemző, egyénítő funkciójukról nem beszélhetünk, nem a személyek szóhasználatában, hanem többnyire az író kommentárjaiban fordulnak elő. Az aforizmaszerű, látszatra mélyértelmű, valójában semmitmondó általános bölcsekedések a Nőről és a Férfiről sem válnak a regény javára. „Az asszonyok nem szeretik férjük olyan örömeit, amelyeket nem ők szereznek nekik, vagy legalább nem osztozhatnak bennük.” (22. l.) Vagy: „Az asszonyoknak talán azok a legboldogabb pillanataik, mikor másnak és maguknak egyformán tetszenek.” (97. l.)

Több jót mondhatunk a *Mossóczy Pál szép nyara* c. kisregényről, melyet szintén a Nyugat közölt először, 1921-ben. A soványka történetet az írónak a bárónéról és az ifjú teológusról — a mű két főszereplőjéről — rajzolt érdekes, összetett képe, és meglepő líraisága emeli a hasonló cselekményű regények fölé. Szép, talán legtalálhatóbban úgy mondhatnánk (a szó legjobb értelmében) bájos írás ez, halvány, szomorkás színekkel, nagy harmóniaérzékkel megalkotva. Kár, hogy az említett hiányosságoktól ez a regény sem mentes.

Mindkét műnek a lírai jellegű, feltehetőleg önéletrajzi ihletésű lapjai a legszebbek, legértékesebbek.

A könyv végén található Harsányi Zoltán apologetikus hangú tanulmánya: *A regényíró Schöpflin Aladár*. Őszintén sajnáljuk, hogy magunkat is azon táborba kellett sorolnunk, akiket a szerző már dolgozatának első oldalán rosszalással említ: akiknek csak „Schöpflin a kritikus a fontos”. Értékes arcképvázlat a regényíró Schöpflinről Harsányié, de néhány

megállapítása — így többek közt az a kísérlete, hogy „A piros ruhás nő” boldog-végjellegű befejezését művészi értékű megoldásnak tüntesse fel — erősen vitatható.

Összegzőképpen csak előző megállapításunkat ismételhetjük: szerencsésebbnek tartottuk volna a kiadó választását, ha az újrakiadásra nagyobb joggal igényt tartó szerzők — Cholnoky Viktor, Tabéry Géza stb. — művét adta volna kezünkbe.

A hátsó fűlészövegen olvashatjuk a „magyar elbeszélők” sorozatban eddig megjelent művek listáját, itt szerepel Cholnoky Viktor is, *Piroska* című regényével. Csakhogy a Piroskát Cholnoky László írta!

Köszeghy Péter

Módszertani tanulmányok I. A Nyitrai Pedagógiai Fakultás Irodalomkommunikációs és Kísérleti Kabinetjének évkönyve. 1974. Szerkesztette Révész Bertalan. Bratislava 1974. SPN. 232 I.

A szlovákiai magyar tannyelvű iskolák módszertani problémáival eddig a Nyitrai Pedagógiai Fakultás Magyar Tagozatán 1970-ben létrejött Kísérleti Módszertani Kabinet foglalkozott a legeredményesebben. A fiatal főiskolai intézet tudományos törekvéseit, eredményes munkássát a számtalan publikáción kívül a Módszertani tanulmányok I. című kötet fémjelzi a legjobban.

„... az évkönyvvel is dokumentálni kívánjuk tudományos munkánkat, és azt a törekvésünket, hogy fókuszává szeretnénk válni a hazai magyar módszertani kutatásoknak” — írja Révész Bertalan a bevezetőben. Az évkönyv anyaga az együttműködést tanúsítja, ti. a nyitrai intézet munkatársain kívül a szlovákiai rokon intézetek kutatóinak álláspontját, eredményeit is közli.

A tanulmánykötet magyar és szlovák nyelven írt dolgozatokat tartalmaz. A szlovákiai magyar tannyelvű alapiskolák nyelvi tárgyainál előforduló sajátosságokról ír Mócsi Ferenc, a „kétnyelvűséget is bíró anyanyelvi alapozás” korszerűségét sürgetve. Bertók Imre a magyar és szlovák főnevek, valamint a melléknevek komparatív módszerrel való tanítását taglalja, Kovács László a diglosszia (a „nyelvjárás és a köznyelv egyidejű ismerete, amelyeket reflexszerűen vált a beszélők nagy része akörnyezet hatására”) állapotának fölmérését és megfigyeléseit vizsgálja a szlovákiai magyar alapiskolák tanulóinak és tanítóinak a beszédében.

Az irodalomtanítás központi kérdése a műelemzés, amely az irodalmi alkotások feldolgozásának alapvető formája — az egyik legigényesebb tudósi és tanári munka. A korszerű irodalomtanítás egyik fő vívmánya,

hogy a pusztán adatok, kész megállapítások helyett a műelemzés került az irodalmi órák tengelyébe. A tanulmánygyűjteményben Csanda Sándor két Balassi- és egy József Attila-költeményt mutat be. Valamennyi elemzési szempont közül a műközpontú szövegelemzést tartja a legfontosabbnak, különös figyelmet szentelve a szóképek vizsgálatának. A versek stíluselemzésekor a szerző nem szakad el a műfaji, szerkezeti, verstani és más szempontú vizsgálatoktól sem, és sikerül igazolnia, hogy a stíluselemzés nem csupán a forma vizsgálatát jelenti, mert „a költemény nyelvében rejtőzik a tartalom, a maradandó művészi igazság is”.

A szlovákiai magyar alapiskolák tanulóinak irodalmi érdeklődését vizsgálja Szeberényiné Z. Judit. Az irodalmi nevelés esztétikai nevelésben elfoglalt szerepének hangsúlyozása után a szerző az irodalomszociológiai felmérési eredmények felhasználásával elemzi az irodalomtanítás legfontosabb munkaformáját, az olvasást. A dolgozat második részében négyévi kutatás eredményeit találjuk. A tizennégy vizsgált iskolából szerzett adatok az olvasás és a szabad idő, az irodalmi érdeklődés nemek szerinti alakulása stb. szempontokra koncentrálnak. A kétszeri felmérés az olvasás iránti érdeklődés emelkedésének megfigyelését, továbbá a számos táblázatba foglalt adat a régebbi és az újabb kutatások egyéb jellegű összehasonlítását teszi lehetővé.

A tanulmányokban föllelhető szempontok, eredmények újabb feladatok körvonalait rajzolják meg a szlovákiai magyar módszertani kutatásokban.

Alabán Ferenc

Varannai Aurél: Angliai visszhang. Bp. 1974. Magvető K. 192 I.

Nem újkeletű az a tapasztalat, hogy a hivatalos, közismert irodalomtörténet mögött ott lappang egy másik, mondjuk így: néma irodalomtörténet is. Az idő múlásába, a feledésbe, leginkább pedig a soha nem-ismertségbe merültek művek irodalomtörténete ez.

Ezt találjuk Varannai Aurélnak a címben megjelölt kis könyvében is. Századokon át számos „visszhangját” fedezi fel az angol irodalomban a korabeli magyar élet eseményeinek, alakjainak, ugyanakkor angol irodalmi jelenségek számbavételét hazánkban, s ezeket tárja eléink magvas, élvezetes feldolgozásban.

A „Dózsa-legenda” a XVIII. századi költő, *Goldsmith* egyik metaforájában mint közismert fogalom bukkan fel, a Leydenben a megelőző században megjelent „*Respublica Hungarica*” alapján... A XIX. század első felében George Stephens háromkötetes re-